Josep Fors Vidal (1889-1956)

L'afany per la Catalunya ideal noucentista

Jordi Pomés

PAM

Josep Fors Vidal (1889-1956)

L'afany per la Catalunya ideal noucentista

Jordi Pomés

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Amb el suport de

Ajuntament de Canet de Mar

Primera edició, octubre de 2026
© Jordi Pomés, 2026

La propietat d'aquesta edició és de
Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Ausiàs Marc, 92-98 – 08013 Barcelona
ISBN: 978-84-9191-431-0
Dipòsit legal: B. 15295-2026
Imprès a Gráficas Rey

Disseny de la coberta: Jordi Avià

Pòrtic

Voldria agrair a l'eminent historiador i amic, en Jordi Pomés i Vives, l'honor que em fa de permetre'm adreçar-me a tots els qui llegireu aquest llibre. Ho faig amb l'orgull de qui estima el seu poble i la gent que el configura, i que l'ha configurat al llarg dels anys i dels segles, fent de Canet de Mar el que avui és i representa dins del conjunt del nostre país, Catalunya. Ho faig també amb l'emoció que té qui descobreix un petit tresor del qual no en sap la vàlua però que en explicar-li es meravella. I ho faig també amb la confiança que em dona, des del punt de vista polític, el ratificar conviccions personals amb un model a imitar com ho és el protagonista d'aquest llibre, en Josep Fors Vidal.

Sempre s'ha dit que la història (en «majúscules») l'escriuen els grans personatges en moments crucials, però també és ben cert que aquesta es construeix de petites històries i protagonistes que sovint queden en l'anonimat, i sense les quals l'altra història ni seria possible, ni s'entendria. I el cas que ens ocupa seria justament aquest! La història d'un poble petit i un gran home en un moment històric crític. Aquest llibre dona a conèixer i explica tot això. Ara ressonen profètiques les paraules que va escriure el polític i escriptor canetenc Carles Carqués l'any 1957 després

de la mort de l'alcalde Fors: «tinc l'esperança que un dia un canetenc més instruït i ben documentat donarà a la història local l'obra descriptiva que mereix el nostre plorat Fors, mort de passió catalana» (*El Sot de l'Aubó*, num. 23, 2008). Amb aquest treball en Jordi Pomés i Vives no només restitueix la figura de Josep Fors Vidal sinó que l'eleva en importància al nivell del nostre prohom Lluís Domènech i Montaner com a doble pilar de la història de Canet de Mar del segle XX.

Pere Xirau i Espàrrech
Alcalde de Canet de Mar

Presentació

Josep Fors, el meu avi.

Em fa molt feliç presentar aquest llibre de la biografia del meu avi, Josep Fors. De sempre, i sobretot a partir del 6 d'abril de 2008, quan se li va oferir un acte de record i homenatge a Canet de Mar, m'ha apassionat conèixer la seva vida mitjançant converses, emotives, amb la meva mare Antònia, sustentades per un bon nombre de cartes rebudes des de l'exili i de fotografies curosament guardades. En aquest propòsit m'han ajudat també els escrits de Josep Rovira a la *Plaça de la Llenya* i, en especial, l'escrit de Carles Carqués sobre la seva vida titulat «Josep Fors Vidal, model exemplar de patriotisme», que es va publicar a *El Sot de l'Aubó*. També he pogut acabar de copsar tota la seva dimensió humana i política gràcies a la col·laboració inestimable de Xavier Mas, molt bon coneixedor de la seva persona.

Per tot plegat, em plantejava que una publicació sobre la seva vida tindria, a més de l'interès històric i cultural de l'època en què va viure, el reconeixement a una trajectòria plena de realitzacions, amb moments de gran satisfacció i d'altres marcats pel desencís, l'angoixa i l'enyorament que comportava l'exili.

L'oportunitat de tirar endavant la seva biografia es va donar en conèixer l'historiador Jordi Pomés i constatar el seu interès per la vida de l'avi. De seguida, amb la meva cosina Mari Carme Fors, a la qual agraeixo la seva confiança en el projecte, vam veure que en Jordi seria l'autor ideal, pels seus coneixements, motivació i compromís per materialitzar l'obra. Estic segur que després de la seva lectura compartireu el que us explico.

Al llarg del contingut del llibre podreu copsar la vida d'una persona altament compromesa amb els seus ideals i valors. Lluitador nat, visionari i polifacètic i amb una gran capacitat de lideratge i d'execució. Amb una vocació política i pública iniciada des de molt jove, que li va permetre endegar un gran nombre de projectes en molts àmbits —en especial, durant la seva alcaldia a Canet de Mar de l'any 1931 al 1934—, esdevingué un referent en el context nacional català del moment. I això sense oblidar la seva empenta com a empresari tèxtil tant a Catalunya com després a Prada.

La història el va portar a viure situacions molt crítiques, des de la dictadura de Primo de Rivera, la restauració de la República, la Guerra Civil i l'exili obligat a Prada. A Prada hi residí des d'acabada la guerra i és on va viure els darrers anys de la seva vida. Prada va ser un punt de trobada amb referents com el mestre Pau Casals, Pompeu Fabra i d'altres personalitats, entre elles, Joan Alavedra, Julià Gual, Francesc Arnau, Albert Hebrard... Les vivències compartides amb tots ells van apaivagar la sofrença que representava la separació amb l'estimada família i el no poder trepitjar la terra catalana.

No és el meu objectiu estendre'm en el que en aquest llibre trobareu amplament explicat respecte la seva actuació pública en els àmbits social, econòmic i cultural. Sí que, des de la perspectiva més íntima i personal, voldria referir-me a l'avi, en Pepito Fors. Com deia al principi, la meva percepció de l'avi m'ha estat inspirada, bàsicament, pels records, fotografies, cartes, postals facilitats per la meva mare i per les persones de l'entorn familiar que l'han conegut.

I què podria dir de la vivència directa amb l'avi? El fet d'estar a l'exili i morir quan just jo tenia cinc anys, fa que el meu record, molt limitat,

se centri a Prada de Conflent, quan amb la mare, als estius —probablement per darrera vegada l'agost del 1955—, l'anàvem a visitar i podíem estar junts durant uns dies. Miro les postals de felicitació que encara conservo i que em demostren la seva gran estimació, alegrant-se del guariment d'una malaltia o donant consells a aquell net petit del qual no podia gaudir.

No voldria caure a posar en valor una persona només pel fet del vincle familiar que m'hi uneix. Si expresso la meva admiració per l'avi és per tot el que he pogut conèixer i apreciar. Crec que us puc afirmar que fou una persona extremadament sensible, paternal i molt familiar i preocupada pels detalls de la vida quotidiana dels seus éssers estimats, en particular des de l'exili. Les seves cartes, tot i que entreveuen una gran nostàlgia i enyorança, no reflecteixen la seva sofrença, sinó que sempre intenta que siguin positives i esperançadores. Una calidesa que, malgrat la distància, es reflecteix en cada línia. Transmet i explica les incidències de la seva vida a Prada, però amb el rerefons permanent i l'interrogant de com segueix la llunyana família. També hi descriu com posa en marxa i consolida la seva activitat tèxtil i expressa com l'ajuda i l'enforteix compartir, amb els exiliats catalans, tertúlies, trobades i actes que porten el record de la terra estimada.

La seva vida va estar marcada sempre per uns ideals que va defensar amb valentia per damunt de qualsevol interès personal arribant a posar-la en risc, mogut sempre per un sentit extremat de la justícia social. En paraules d'ell: «l'experiència de la pròpia vida m'ha ensenyat que l'odi és estèril, mentre que la paciència, la magnanimitat, la fe i el coratge cívic amunteguen valors positives». Va ser un convençut que la concòrdia, l'entesa i el pacte són els millors elements per contribuir a una societat justa i en pau, per damunt de qualsevol ideologia, amb la mirada, per què no, utòpica, d'unir pensaments i ideologies molt diverses.

Finalment, crec que puc dir que l'avi, va ser, per damunt de tot, un home lliure perquè una gran part de la seva obra està orientada a aconseguir persones lliures, mitjançant el foment de l'educació, la cultura i l'acció social.

Perquè la publicació d'aquesta biografia anés endavant ha estat imprescindible comptar amb el suport de la Institució municipal de Canet de Mar encapçalada pel seu alcalde Pere Xirau i l'elecció de l'autor en la persona de Jordi Pomés. Voldria, doncs, expressar la sincera gratitud de la família i la meva en particular a l'alcaldia per la seva contribució a l'obra. També manifestar que l'autor ha complert a bastament amb el que ens havíem proposat per la seva dedicació, criteri i passió pel que ha investigat i escrit. Moltes gràcies Jordi per aquest magnífic treball.

No voldria deixar de fer esment al suport i complicitat de la meva esposa Núria per contribuir a endegar i seguir l'evolució d'aquesta biografia tan especial i propera. Junts hem gaudit de la seva lectura.

Finalment, el meu agraïment a Publicacions de l'Abadia de Montserrat per fer possible l'edició d'aquesta obra, que espero que sigui del vostre interès.

Conrad Blanch i Fors

Agraïments

Fa ja molts anys que Conrad Blanch, net de Josep Fors Vidal, considerava necessària la publicació d'una obra dedicada a la figura del seu avi. Fou així com em va plantejar la possibilitat que fos jo qui n'escrivís una biografia, assumint ell la funció de promotor i també la condició d'un dels patrocinadors de la publicació que se'n derivés. Un cop acabat el treball, he de manifestar-li el meu més profund i sincer agraïment per haver-me ofert aquesta oportunitat.

He gaudit i après molt elaborant aquest estudi. Sempre he considerat molt profitosa la lectura de les biografies de personatges que han fet bones i valuoses contribucions a la història: són inspiradores i ens captiven. I, lògicament, encara resulta més enriquidor elaborar-les. Crec que Josep Fors fou una d'aquestes persones extraordinàries, plenament digna de ser coneguda i estudiada, tal com intento demostrar en aquest llibre. No tinc cap dubte que la seva trajectòria també pot inspirar i ensenyar moltes coses.

Un cop presa la decisió de tirar endavant l'obra, tot van ser facilitats per part de les persones amb qui vaig haver de contactar i tractar. Començant, novament, pel mateix Conrad Blanch. Em va oferir amb gran

generositat tota la documentació sobre Josep Fors que conservava a casa seva i, alhora, es va posar a la meva disposició per ajudar-me en tot allò que calgués. Des de procurar que la publicació del llibre fos una realitat i no s'encallés per falta de finançament, fins a facilitar-me el contacte amb altres familiars que podien aportar informació valuosa, especialment la seva cosina Mari Carme Fors, a qui també vull expressar el meu agraïment per la seva col·laboració. També, en aquest primer bloc dedicat a la família del promotor, he d'agrair molt especialment la laboriosa tasca de Núria Machordom, la seva esposa, que ha corregit, a petició meva, diverses qüestions formals de la redacció.

En segon lloc, m'he de referir a l'amic i alcalde de Canet de Mar, Pere Xirau, que, des del primer moment que li vaig explicar el projecte i li vaig demanar la col·laboració de l'Ajuntament, em va escoltar amb interès i va defensar immediatament aquesta contribució. Igualment positiva va ser la resposta del regidor de Cultura, Emili Sánchez. A tots dos, així com a la institució municipal, els expresso també el meu sincer agraïment.

No podem detallar aquí el procés de realització de l'obra ni la valuosa contribució de les moltes persones que hi han participat. Em veig obligat, doncs, a oferir una relació d'aquelles persones amb qui em sento en deute i envers les quals guardo un sincer reconeixement. Tanmateix, em cal fer algunes excepcions per referir-m'hi de manera més destacada.

En primer lloc, he d'esmentar els amics del Centre d'Estudis Canetencs, que també m'han ajudat molt i en diversos sentits, especialment els grans especialistes en la història del segle xx de Canet de Mar: Xavier Mas, Carles Sàiz i Sergi Alcalde. El primer, gran coneixedor de la vida i l'obra de Josep Fors, sempre ha atès les meves peticions d'informació i els meus dubtes. El segon, en Carles, es va oferir a facilitar-me tot el material gràfic i escrit que estigués al seu abast i que em pogués ser útil, i també va assumir la feixuga tasca de fer una lectura revisora del text abans d'anar a impremta. A més, tant els estudis publicats d'en Carles com els d'en Xavier sobre el Canet que va viure Josep Fors han estat de gran utilitat per a la meva recerca. Sense ells, la investigació hauria estat

molt més complexa. Pel que fa a en Sergi, també em va ajudar, sobretot, en la recerca de material gràfic.

A banda d'aquests, també he de destacar la bibliotecària Sussi Targas, que em va ajudar molt en les consultes sobre documentació i premsa custodiada per la biblioteca de Canet; l'arxivera local Iolanda Serrano, que em va facilitar la localització d'informació tant escrita com gràfica; i, finalment, Òscar Figuerola, principal estudiós de la història de l'Escola de Teixits, que també es va oferir a proporcionar-me material gràfic i informació de tota mena sobre Josep Fors.

Finalment, vull deixar constància d'altres persones que també han contribuït de manera significativa a aquesta obra: Joan Fàbregas Pujades, Oleguer Verge, Daniel Cócera (Gerència de Serveis de Biblioteques de la Diputació de Barcelona), Joan Cortadella, Josep Tenas, Pere Sala, Josep Isern, Joan Soler Mata, Montse Bertran (Biblioteca de Canet), Pere Sauleda Parés, David Alegre, Oriol Piquer Gasulla, Joan Cebrian Calvo, Arnau González Vilalta, Aram Monfort, Alfons Codina, Josep Puigsech[1] i tot l'equip editorial de Publicacions de l'Abadia de Montserrat, sota la direcció de Núria Mañé.

A totes elles —i encara a moltes altres persones que no he esmentat, tot i haver-me ajudat en algun sentit— els expresso el meu profund agraïment.

Les contribucions rebudes han estat essencials. Tanmateix, qualsevol deficiència que pugui persistir en aquest llibre és exclusivament responsabilitat meva.

He deixat expressament per al final els meus familiars més pròxims, envers els quals també em sento plenament agraït. Han estat molts els favors, i fins i tot sacrificis, que els he demanat en relació amb la feina d'aquest llibre, que s'ha allargat durant quasi dos anys. M'he de referir molt especialment, naturalment, a la meva esposa —neta del músic

1. Puigsech és l'investigador principal del projecte TRANSFRONT, *La estrategia frentepopulista en perspectiva transnacional: comunistas y contrarrevolucionarios ante el Frente Popular en España, 1934-1939* (PID2023-153103NB-I00), finançat pel Ministerio de Ciencia, Innovación y Universidades. Els capítols 6 i 7 d'aquest llibre s'han elaborat en part en el marc d'aquest projecte.

Salvador Vives Feliu, un dels grans col·laboradors i amics canetencs de Josep Fors—, a la qual dedico especialment aquest llibre. Des del primer moment em va animar a tirar-lo endavant. Sempre va confiar en l'èxit de l'empresa i no va deixar mai de fer-me costat perquè tot sortís bé i el pogués acabar en els terminis previstos. Amb ella, dedico també aquest llibre als meus fills i a les seves parelles. A tots ells, moltes gràcies per ser al meu costat.

Introducció

Al servei de Canet i de la Catalunya real per fer possible la «Catalunya ideal»

Hi ha moments en la història dels pobles en què les circumstàncies i la necessitat de resoldre problemes profunds que amenacen la convivència i el progrés social i econòmic coincideixen amb l'aparició de persones d'una qualitat humana i professional extraordinària. Són individus que semblen haver nascut amb una clara vocació de servei, capaços de percebre els grans reptes del seu temps i d'afrontar-los amb coratge i entusiasme. Pretenem demostrar que Josep Fors Vidal (1889-1956), infatigable emprenedor i autèntic reformador social i polític, va ser un d'aquests homes.

Li va tocar viure una època marcada per fortes tensions socials i polítiques que culminarien en una cruenta guerra civil, en què només el nombre de morts a la rereguarda —a Catalunya, milers— ja il·lustra el clima d'extrema tensió existent. Canet de Mar, amb uns 5.000 habitants just abans de la guerra, el poble on visqué des de la infantesa fins al seu forçat exili polític de 1939, fou un dels municipis catalans que patí amb més intensitat aquest clima convuls, almenys des de l'inici del segle.[2]

2. Mas Gibert, Xavier, *Guerra-revolució i contrarevolució a Canet de Mar (1936-1943)*. Mataró, Caixa d'Estalvis Laietana, 2002, p. 33-60.

Si bé el seu treball i servei es desenvolupà sobretot en aquesta localitat i comarca, tant ell com la seva obra, duta a terme en els pocs més de trenta anys en què actuà en l'esfera pública abans de l'exili —del 1905 al 1938—, tingueren una dimensió i projecció molt més àmplia, com a mínim a escala catalana. Tingué sempre la mirada oberta més enllà del marc local i es relacionà amb persones i institucions de molts punts de Catalunya —en especial de Barcelona, on mantingué estrets i nombrosos contactes—, però també de fora del país. No li foren aliens centres com Madrid, París o Suïssa.

Això fou així tant per la seva faceta d'empresari tèxtil, amb clients arreu d'Espanya i també de França, com en la d'actor polític i reformador social i cultural. Fou, en definitiva, una figura amb una clara consciència nacional i també internacional. N'és una mostra el fet que el director principal fins a la Guerra Civil de l'Escola de Teixits fundada per ell a Canet el 1922 —una de les més ben dotades d'Europa en la seva especialitat— el reclutés a Suïssa. No cal dir que aquestes consciències les desenvolupà i consolidà especialment durant els disset anys com a refugiat a França (1939-1956), convivint ben estretament amb dos grans mestres catalans de projecció universal: Pau Casals i Pompeu Fabra.

Aquesta, doncs, no és una biografia d'un personatge local ni d'interès merament local, i encara menys localista. Amb aquest estudi hem pretès contribuir a la història de Catalunya, situant aquesta figura en el lloc que li correspon dins el reformisme social, cultural i polític català, i mostrant com la seva vida i la seva obra constitueixen una finestra per comprendre millor un cicle històric extraordinari —el que s'estén aproximadament durant el primer terç del segle XX— en què Catalunya va desplegar un potencial econòmic, educatiu, cultural i institucional fins a uns límits molt alts. Ell no en fou un espectador: en va ser partícip i impulsor.

La identificació amb el catalanisme reformista. El programa de «la Catalunya ideal»

Homes i dones destinats a treballar amb fort compromís per la concòrdia i el benestar col·lectiu solen reconèixer ben aviat el camí que han

de seguir. Així fou també en el seu cas: des de molt jove, complementà un catolicisme liberal i obert amb el catalanisme modernitzador i anticaciquista de la Lliga Regionalista. Interpretà que aquest partit representava en aquell moment la «via intermèdia» ideal entre l'obrerisme i el republicanisme més revolucionari, d'una banda, i les opcions dinàstiques conservadores que bloquejaven les reformes socials i econòmiques que el país necessitava, de l'altra. Sempre i en tots els àmbits optà per aquesta «via del mig» —la moderada, la reformista, la partidària de la concòrdia i el diàleg. I si això, en alguna ocasió, l'obligà a canviar de partit, ho feu, com succeí el 1922, quan abandonà el partit de Cambó per passar a militar a Acció Catalana, de Bofill i Matas i Nicolau d'Olwer. El canvi no li suposà cap renúncia ideològica ni cap variació en els seus principis. Ja no abandonaria mai aquest partit.

Però a començaments de segle veia en la Lliga el millor model d'integració política que existia al país. Des de la seva fundació, el 1901, aquest partit havia sabut reunir des de republicans fins a catalanistes conservadors. I, a partir de 1906, coincidint ja amb els primers passos en la política d'un encara adolescent Josep Fors, aquesta formació fou capaç d'encapçalar el gran i exitós moviment de Solidaritat Catalana, una gran coalició de partits catalanistes i reformistes —integrà des de republicans fins a carlistes—, que també es manifestà com la via intermèdia entre el republicanisme radical lerrouxista i els partits dinàstics centralistes. Aquests foren els dos blocs *antisolidaris*.

El jove canetenc visqué els seus primers moments de glòria política implicant-se plenament en aquest moviment, que li permeté acostar-se als principals líders del partit, als quals considerà grans models a seguir. Sobretot Prat de la Riba —el «seny ordenador de Catalunya»—, que esdevingué el seu principal referent polític al llarg de la vida; però també s'atansà a Cambó, a Puig i Cadafalch i a bona part dels intel·lectuals que secundaren el moviment, com ara Joan Maragall, Eugeni d'Ors, Narcís Verdaguer i Callís i la seva muller, Francesca Bonnemaison, futura gran col·laboradora de Fors. Com veurem, tingué la fortuna de trobar sempre vies d'accés relativament fàcils als personatges més selectes del país.

Dins d'aquest marc solidari i enmig de l'eufòria de les victòries electorals aconseguides, abraçà el programa polític general noucentista —que s'acabaria coneixent amb el nom de «la Catalunya ideal»—, que començà a prendre forma institucional just en aquell context, coincidint amb l'accés del gran líder catalanista Prat de la Riba a la presidència de la Diputació de Barcelona el 1907. Era un programa orientat a construir un país modern, culte i socialment just, obert a Europa, amb la cultura i l'educació com a motors de progrés, i amb polítiques de previsió i protecció social —afavorint el cooperativisme i el mutualisme— destinades a reduir les desigualtats i reforçar la cohesió cívica. En definitiva, era el seu programa, com si ell mateix l'hagués escrit.

En realitat, es tractava d'un gran projecte de país que mobilitzà milers de persones, sobretot a partir de la constitució de la Mancomunitat de Catalunya el 1914. Arquitectes, enginyers, tècnics, mestres, escriptors, periodistes, metges, bibliotecàries i molts altres professionals hi col·laboraren amb entusiasme. Fou un gran impuls col·lectiu que explica en bona mesura els èxits assolits per la Mancomunitat.[3] Josep Fors en fou un exemple més: compartí aquest afany i compromís per transformar el país identificant-se amb la gran obra dirigida per Prat de la Riba.

Singularitats i èxits en la seva obra reformista

Tanmateix, creiem que el seu entusiasme i alta responsabilitat cívica tingué moltes singularitats en relació al conjunt de col·laboradors. Podríem parlar de la magnitud quantitativa i qualitativa de l'obra assolida sota la seva direcció —cosa que explicaria que Canet es distingís per ser una de les poblacions catalanes més beneficiades pels programes de la Mancomunitat. Per exemple, aconseguí fer d'aquesta vila marinera una important capital de la renovació pedagògica —Escoles d'Estiu per a mestres entre 1915 i 1918; fundació d'una escola Montessori el 1918, de reconeguda qualitat, i una escola d'adultes el 1922. En l'àmbit cultural, aconseguí que Canet fos una de les primeres poblacions a tenir una molt

3. Llorens, Jordi, *La Mancomunitat de Catalunya (1914-1925)*. Barcelona, Barcanova, 1994.

ben dotada Biblioteca Popular (1919) de la xarxa de la Mancomunitat, tot procurant que aquesta es comprometés en la dinamització de la vida cultural local amb conferències, concerts, exposicions... fins als anys de la guerra. En el terreny de la formació professional, lligat amb la promoció del sector industrial tèxtil, aconseguí crear el 1922 una Escola de Teixits única a Catalunya i al conjunt d'Espanya en la seva especialitat. També fins acabada la guerra, assumí els principals càrrecs de gestió dins d'aquest centre, col·laborant a mantenir un nivell òptim de funcionament.

A més de tot això, adquirí també importants compromisos dins l'àmbit de la previsió social, el mutualisme i el cooperativisme de consum. Dins d'aquests camps, actuà com un autèntic reformador social, i es convertí en l'animador principal de la previsió social a Canet i en algunes poblacions veïnes durant les quatre primeres dècades del segle xx. Eren uns temps en què les prestacions socials cobertes per l'Estat eren mínimes. El 1916, l'Institut Nacional de Previsió, amb seu a Madrid, que feia funcions de Ministeri de Treball, encara inexistent, li atorgà la Medalla del Mèrit Social. Aquest premi pretenia reconèixer la tasca que l'encara jove Fors (aquell any feu 27 anys) estava duent a terme, sobretot —però no només— a Canet, per implantar mesures de protecció social basades en l'estalvi, especialment les vinculades a les necessitats de la gent gran humil i a la jubilació, en un moment en què aquesta prestació encara no estava garantida per les institucions públiques. En relació amb aquestes tasques, fou l'impulsor local més destacat dels homenatges anuals a la vellesa a partir del 1915. I es mantingué com a principal valedor i organitzador d'aquests actes fins als anys trenta. En aquesta dècada, fou també el fundador capdavanter i director d'una farmàcia cooperativa local que aspirava a permetre que les famílies més humils poguessin accedir a tots els medicaments malgrat els seus preus.

Tots aquests projectes i obres endegades els mantingué sense deixar de banda el ferm compromís polític que hem vist que adquirí des de principis de segle amb el catalanisme. Fou un dels principals dirigents locals de la Lliga Regionalista des de finals de la primera dècada

de segle. Per a ell, la política no deixava de ser un bon mitjà per millorar en tots els ordres el poble i el país, sobretot aprofundint en la justícia social, en l'educació i en el reconeixement polític i cultural del poble català. El 1917 fou elegit president de la principal entitat política de Canet: el Foment Catalanista (adscrit a la Lliga) i a inicis de 1918 entrà per primer cop a l'Ajuntament com a regidor. Defensà per a Canet el programa de la Catalunya ideal, primer des de la Lliga Regionalista i, des de 1922, des d'Acció Catalana. El màxim càrrec polític l'aconseguí el 1931, quan accedí a l'alcaldia de la població. No cal dir que, des de l'Ajuntament, procurà donar suport, en la mesura del possible, a l'obra educativa, cultural i social que havia endegat per iniciativa pròpia, encara que sempre procurant el suport tant de la societat civil com de les institucions públiques. Durant la seva alcaldia, plantejà —com veurem— grans projectes urbanístics, el principal dels quals fou la construcció d'un mercat municipal.

Estret col·laborador de tècnics i intel·lectuals de relleu

Ens hem referit abans a la facilitat per contactar persones de relleu. Per plantejar els seus projectes pedagògics, culturals i socials, sabé trobar el suport directe dels principals arquitectes del projecte noucentista: els intel·lectuals i polítics Puig i Cadafalch, Alexandre Galí, Francesca Bonnemaison, Eladi Homs, Bofill i Matas, Rafael Campalans, Eugeni d'Ors, entre altres. L'estreta i cordial relació que tingué amb aquesta elit intel·lectual fou una altra de les singularitats més destacades que distingiren Josep Fors i la seva obra. Guiat sempre per una voluntat decidida d'arribar allà on es prenien les decisions, aconseguí entrar en contacte amb els esmentats, tots ells amb càrrecs directius a la Mancomunitat. De fet, en algun sentit, va formar part d'aquest important col·lectiu de personalitats acadèmiques i intel·lectuals. I no només per la relació amistosa que pogué tenir amb ells. Va participar, per exemple, com la majoria d'ells, com a conferenciant en algunes campanyes en diverses poblacions catalanes per divulgar l'obra de la Mancomunitat. Tenia aptituds personals que l'acostaven a aquest col·lectiu.

Des del 1909 ja s'havia mostrat públicament —també en articles de premsa— com el líder polític local i una de les figures més destacades de la comarca que millor sintonitzava tant amb l'esperit reformista del programa regionalista com, en el pla ideològic, amb els mateixos polítics i intel·lectuals que l'havien dissenyat i que, alhora, n'estaven començant a dirigir el desenvolupament a escala catalana. En el fons, des d'aquest moment, esdevingué un enllaç o pont perfecte entre els grans arquitectes del projecte noucentista i la seva aplicació real en una comunitat concreta: en el seu cas, Canet de Mar i la comarca. I, com a tal, fou reconegut per la majoria d'ells.

Aptituds extraordinàries

Aquest reconeixement es va anar confirmant en la mesura que anà manifestant importants qualitats, capacitats i virtuts personals com a gestor per aplicar i tirar endavant tots els projectes educatius, culturals i socials que es proposà dur a terme. L'insigne pedagog Alexandre Galí, secretari general del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat entre 1916 i 1923 i l'intel·lectual més pròxim a ell entre 1913 i 1918, afirmà en una ocasió (acabada la guerra) que la vida de Fors no deixà de ser una «història exemplar per a polítics», i el definí com «un gran catalanista i patrici local, com els que hi hauria d'haver a cada població de Catalunya. Era per l'estil de Prat de la Riba, un gran alcalde de poble (...). L'home que [a Canet] va evitar que aquest esperit [cultural noucentista] s'esvaís i aconseguí que es convertís en una força», que feu possible, entre altres coses, tota l'obra esmentada.[4]

Realment li calgueren excel·lents competències i aptituds personals, entre elles una increïble capacitat de treball, per aconseguir l'èxit dels projectes que emprengué. En temps de la República fou capaç de combinar les responsabilitats que li generà l'alcaldia de Canet amb la direcció de bona part de la gestió de l'Escola de Teixits, la gerència de la seva

4. Galí, Alexandre, *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya, 1900-1936. Llibre IV. Ensenyament tècnico-industrial i tècnico-manual i d'arts i oficis. Segona part*. Barcelona, Fundació A.G., 1981, p. 18-19.

fàbrica (Manufactures Fors S.A., amb més de cinquanta treballadors i una sucursal a Olot), la presidència del patronat de l'escola Montessori, l'administració del santuari de la Misericòrdia de Canet, la delegació local i comarcal del partit Acció Catalana, la presidència del patronat dels homenatges a la vellesa... I encara tenia temps i capacitat per organitzar esdeveniments de certa importància a escala de país, com les festes jubilars de la Verge de la Misericòrdia de 1932. A més, caldria considerar-hi les responsabilitats familiars: era casat i tenia dos fills.[5]

Catòlic progressista i catalanista

La seva ferma adscripció a un catolicisme catalanista i progressista —que, com veurem, tindrà un impacte fortíssim en la seva actuació política als anys trenta— va contribuir a enfortir la compenetració que tingué amb l'esmentat grup d'intel·lectuals. Aquest catolicisme fou hegemònic dins d'aquest cercle. La major part dels membres d'aquest collectiu es definien com a catòlics i catalanistes i estaven tan compromesos políticament amb partits catalanistes (especialment la Lliga Regionalista o Acció Catalana) com amb els més importants corrents renovadors de l'Església catalana del moment.

La incorporació d'un sector d'aquesta Església al projecte modernitzador catalanista fou un fet molt innovador, alhora que decisiu, per explicar tant la força del projecte com el seu èxit. És curiós que enlloc d'Europa —tampoc a la resta d'Espanya— no trobem cap país on el catolicisme gaudís d'una hegemonia tan clara dins dels cercles intel·lectuals més influents com es donà a Catalunya des de finals del segle XIX fins a la Guerra Civil.[6]

---

5. Caldria afegir que, en l'esfera familiar, i particularment pel que fa a la vida conjugal, la convivència amb unes responsabilitats tan absorbents no va estar exempta de tensions, fet que degué incidir, en determinats moments, en la gestió del seu intens ritme de vida. Segons el testimoni de la seva filla, Antònia, la seva mare —esposa del nostre protagonista— no sempre posà les coses fàcils al seu marit perquè aquest pogués atendre els nombrosos compromisos amb la màxima comoditat. (Entrevista amb Antònia Fors, 2-9-1998).

6. Cacho Viu, Vicente, «Catalanismo y catolicismo en el ambiente intelectual finisecular», dins Andrés, M. et al. (eds.), *Aproximación a la historia social de la Iglesia española contemporània*. Madrid, Real Monasterio del Escorial, 1978. En el cas espanyol, la majoria d'intel·lectuals

Aquest aspecte fou importantíssim en la biografia de Fors, des de la infància fins almenys l'època de la República i, molt especialment, durant els anys de la Guerra Civil. Durant el període republicà, li tocà exercir una important —i en cert sentit, com veurem, fins heroica— funció mediadora entre els sectors catòlics contraris a les lleis laïcistes i l'esquerra política no catòlica. S'arribà a jugar materialment la vida intentant actuar com a conciliador entre aquests dos fronts antagònics i en conflicte.

Es pot dir que el seu contacte amb la intel·lectualitat catòlica-catalanista començà a forjar-se en el marc d'una escola religiosa de Canet de Mar, on cursà, almenys, tots els seus estudis primaris. El centre havia estat fundat i era dirigit per Ferran Roig, un capellà intel·lectual —que fins i tot s'havia doctorat a Madrid— adscrit al corrent catalanista vigatanista[7] de l'Església. Aquest sacerdot atragué a la població marinera i a la seva escola importants membres d'aquest moviment catòlic, com el canonge Collell, mossèn Cinto Verdaguer i fins i tot l'advocat i polític Narcís Verdaguer.

Dins d'aquest centre escolar es formaren, juntament amb Fors, els germans sacerdots canetencs Joan i Josep Tarré Sans, nascuts respectivament el 1882 i el 1883. Ambdós, que mantindrien una ferma amistat amb el nostre protagonista durant tota la vida, també aconseguiren un alt nivell intel·lectual.[8] Es mogueren dins dels principals àmbits dels col·lectius catòlics catalanistes treballant per la renovació i la reespiritualització de l'Església. Destacaren dins els moviments litúrgic i gregorianista (que promocionà el cant gregorià en les cerimònies litúrgiques).

Aquests dos germans facilitarien a un joveníssim Josep Fors els primers contactes amb intel·lectuals catalans també compromesos amb

(o els que tenien més pes) estaven adscrits a corrents ideològics i polítics d'esquerra o republicans —la majoria dins l'òrbita del krausisme o de la Institución Libre de Enseñanza— que es mantenien al marge de l'Església.

7. El vigatanisme fou un important corrent cultural i polític de to marcadament conservador nascut a Vic sota la influència del seminari d'aquesta ciutat i es mantingué actiu a les darreres dècades del segle XIX i començament del segle XX.

8. Josep s'especialitzà en Ciències Litúrgiques i en Història de l'Art Cristià; es va doctorar en Sagrada Teologia el 1909. Joan s'especialitzà en la història del dret canònic, de la qual en feu una tesi doctoral que presentà a París. Era membre corresponsal de l'Institut d'Estudis Catalans.

aquests moviments. Les dues relacions clau foren el compositor i pedagog musical Joan Llongueras, vinculat amb el moviment catòlic coral de les *schola cantorum* —el fet musical està constantment lligat al llarg de la biografia de Fors—, i el canonge Josep M. Baranera —un altre destacat vigatanista—, considerat per alguns com el precursor del catolicisme social català. Aquest últim arribà a ser director de la *Revista Social* i president de l'Associació d'Eclesiàstics de l'Apostolat Popular. Mentre Llongueras inicià Fors en el món de la renovació pedagògica, Baranera ho feu en l'àmbit de la previsió social.

Aquests dos foren, no casualment, dels primers conferenciants —i repetirien en altres ocasions— que el jove Fors convidà per parlar a Canet (el 1909 i el 1910), quan disposà d'una sala d'actes adequada —la del Foment Catalanista— on es pogués parlar de tot sense la censura de ningú. A partir de Baranera i Llongueras, el jove canetenc pogué penetrar en el món d'aquella potent i activa intel·lectualitat catòlica catalanista. Aviat entrà en contacte amb els elements més importants d'aquest col·lectiu que estigueren relacionats sobretot amb el camp de la pedagogia i de la previsió social. Gairebé tots ells eren catòlics partidaris de la renovació de l'Església —o fins i tot compromesos amb aquesta renovació—: Alexandre Galí, Francesca Bonnemaison, Rosa Sensat, Eladi Homs, Bofill i Matas, Manuel Ainaud, Pau Vila o fins i tot l'italiana Maria Montessori, com a pedagogs o com a gestors polítics de la renovació pedagògica; i Miquel Sastre, Francesc Moragas, Josep Maluquer, Josep M. Tallada o Ramon Albó, com a catòlics socials o tècnics de la previsió social.

Fors trobà el seu entorn més propici en els cercles intel·lectuals i polítics que congregaven aquests destacats pedagogs i renovadors socials. Era una intel·lectualitat que es considerava deixeble del bisbe Torras i Bages, però que va fer un pas endavant en relació als postulats principals d'aquest vigatanista destacat. Dins el projecte de la «Catalunya ideal» que aquests deixebles lideraren —i que el jove canetenc seguí fidelment— no s'exigí cap mena de carnet de fidelitat catòlica. Ara, a diferència dels temps daurats del vigatanisme de finals del segle XIX, en què predominava la doctrina de Torras i Bages, l'objectiu últim ja no era la

defensa de la religió catòlica com a eix central del país («Catalunya serà cristiana o no serà»), sinó la modernització i la seva catalanització.

Fors, com a encarnació de la nova concòrdia política i religiosa postulada pel catalanisme noucentista

Dins del nou projecte catalanista, ja del segle xx, per més influència i inspiració catòlica que tingués, predominà tant en l'àmbit polític com en el religiós una postura conciliadora d'àmplia col·laboració amb diversitat de grups i tendències, fossin o no catòlics. Per això, Fors pogué sollicitar o aplaudir la presència a Canet també d'intel·lectuals i polítics que no se'ls podia considerar catòlics, com ara el republicà obrerista Francesc Layret o els socialistes Rafael Campalans i Serra Moret (aquests dos últims molt amics i col·laboradors del canetenc). En definitiva, en el nou projecte catalanista de la Catalunya ideal, es prioritzà el talent i la virtut per damunt de l'adscripció ideològica o religiosa.[9]

Per tant, els projectes socials i pedagògics que liderà l'emprenedor canetenc, per més catòlic que se sentís, no naixeren ni es desenvoluparen dins l'acció social de l'Església ni mai no estigueren adscrits a organismes institucionals pròpiament catòlics, com ara Acció Catòlica o la mateixa parròquia local. Això no vol dir que no comptessin amb la collaboració directa o indirecta d'elements religiosos i no tinguessin una inspiració catòlica. A l'escola Montessori canetenca s'hi resava el Parenostre diàriament almenys fins ben entrada la República. Ell ho veia com una manifestació natural, gens imposada. Ho explicaria dient que «la nostra catolicitat (...) ve de tan lluny i compta amb tantes i tan profundes arrels, que és part inseparable del tresor espiritual de la nació».[10]

Aquesta col·laboració —i es pot dir que concòrdia política— de catòlics i no catòlics (que a la pràctica volia dir gent de dretes, de centre i d'es-

9. En aquella Catalunya ideal no hi havia problema que aquests no catòlics col·laboressin estretament amb catòlics i a la inversa. Layret col·laborà professionalment amb el Museu Social (entitat dirigida majoritàriament per catòlics).

10. Carqués Martí, Carles, «En Josep Fors Vidal, model exemplar de patriotisme», *El Sot de l'Aubó*, núm. 23, 2008, p. 31.

querres o republicans) en projectes clau d'aquella Catalunya del temps de la Mancomunitat, i fins posteriorment en temps de la República (encara que més matisadament) fou un dels trets més positius de l'època de què estem parlant. I en aquest punt també cal dir que la biografia de Fors ajuda a entendre molt bé fins on arribà aquesta concòrdia política en moments clau del primer terç del segle XX. Fou una concòrdia necessària per a l'èxit polític del gran projecte catalanista. Ell la posà en pràctica sempre. Per a tots els seus projectes pedagògics, culturals i els relacionats amb la previsió social, buscà i trobà els millors col·laboradors independentment del color polític i religiós.

En el fons, es tractà de la concòrdia política que feu possible la constitució i el gran èxit del moviment de la Solidaritat Catalana el 1906, de la Mancomunitat de Catalunya el 1914 i de la Generalitat el 1931 (encara que, en aquest últim cas, la radicalització política dels anys trenta i, sobretot, la Guerra Civil suposaren un tall en sec i violentíssim del gran projecte, el qual acabà totalment desbaratat).[11]

En qualsevol cas, defensem que Fors fou una de les persones que millor encarnà aquella concòrdia política que fou capaç d'aglutinar en certs moments i circumstàncies des del republicanisme i obrerisme reformista —i fins i tot part del republicanisme obrerista més dialogant— al carlisme catalanista. Ell es trobà al bell mig d'aquella gran coalició que feu possible la Solidaritat Catalana el 1906 i que d'alguna manera i en certs sentits, malgrat els diversos divorcis polítics conjunturals que també es donaren, es mantingué fins al 1936 amb molts matisos i manifestacions —per exemple, i sobretot, en l'àmbit de la renovació pedagògica i en el de la previsió social.

L'emprenedor canetenc es va entendre al llarg d'aquests trenta anys amb tots els sectors que conformaren aquella gran aliança. A vegades

11. En el cas de la Generalitat republicana ja no podem parlar tan clarament d'èxit, encara que sí d'èxit parcial i, en qualsevol cas, d'importants consecucions en molts aspectes, almenys fins al 1936. Malauradament, la Guerra Civil significà la interrupció sobtada del gran projecte idealista i una molt potent sotragada personal per a la major part de la població, així com també per a la majoria dels intel·lectuals i polítics emprenedors que abocaren molts esforços en la gran obra.

millor amb uns que altres, i viceversa. Però fou gràcies a persones com ell que s'obtingueren els millors fruits de la concòrdia política que predicaren i s'esforçaren per mantenir. Ell ho demostrà en l'àmbit municipal, però la Mancomunitat —una institució guiada en bona mesura per la voluntat de prioritzar el talent i les capacitats per damunt de les fidelitats polítiques— en constituí un altre gran exemple. La tasca realitzada per aquest organisme és indiscutible.[12] Per això sempre representà per a Fors un model polític de referència.

En el fons, aquesta concòrdia política, que formà part dels objectius del gran projecte noucentista de la «Catalunya ideal», comprengué també una entesa amb els sectors de la resta d'Espanya més oberts a comprendre i acceptar aquest magne programa polític, que incloïa l'aspiració a la màxima autonomia política per a Catalunya, encara que no la separació de l'Estat, i l'acceptació que el català tingués a Catalunya la consideració més alta com a llengua culta i oficial.

Aquests sectors, de fet, ja havien col·laborat en la constitució de la Solidaritat Catalana el 1906 —Cambó pactà amb el líder republicà espanyol Salmerón un programa de mínims per constituir aquesta gran coalició electoral que fou aquest moviment—, en la de la Mancomunitat el 1914 —pactada amb liberals i republicans de la resta d'Espanya—, així com en la de la República i la Generalitat el 1931. En el rerefons d'aquests pactes i acords hi havia, entre altres elements que li conferiren solidesa, una col·laboració en l'àmbit intel·lectual en els terrenys clau on es bellugà Fors, com ara la renovació pedagògica i la previsió social.[13] Cal tenir present aquesta col·laboració per explicar la fidelitat al compromís polí-

12. Fins ho reconeixia un republicà radical obrerista que es mantingué fora de la «gran coalició» quan afirmà el 1916: «Esta gente representa aquí la inteligencia, el método, la capacidad. Nosotros representamos la incompetencia, la incoherencia, la brutalidad y los malos modos. Ellos representan la suficiencia y la eficacia. Nosotros la esterilidad. Ellos hacen política; nosotros hablamos, y no bien... Nosotros no hemos hecho y no hacemos aquí ni en Madrid nada, nada. Carecemos de ideas. Tenemos abandonados los problemas del espíritu y el problema del pan del pobre» (FUSTER, Joan, *Literatura catalana contemporània*. Barcelona, Curial, 1980, p. 144).

13. VILAFRANCA, Isabel; VILANOU, Conrad (eds.), *Giner i la Institución Libre de Enseñanza des de Catalunya*. Barcelona, Universitat de Barcelona Edicions, 2018; CACHO VIU, Vicente, *El nacionalismo catalán como factor de modernización*. Barcelona, Quaderns Crema, 1998, p. 230.

tic de defensa de la Segona República que tant el nostre protagonista com la majoria de partits catalans adquiriren fins al 1939 i, posteriorment, almenys fins als anys quaranta des de l'exili.

L'adhesió oberta de Fors al republicanisme

L'oberta adhesió d'aquest emprenedor al republicanisme (més enllà del seu catalanisme i catolicisme) a partir dels anys vint no va suposar cap trencament en relació als principals pilars ideològics que definiren perfectament la seva trajectòria vital des de la més tendra joventut: el catalanisme, el catolicisme democràtic i l'humanisme social, a través del qual treballà per a la justícia social. Dels tres elements esmentats, precisament aquest darrer era el que comptava amb una tradició històrica més llarga. Era el que estava més relacionat amb l'històric i molt potent republicanisme federal i humanista del segle XIX.

Quan, a finals de la primera dècada del nou segle, Fors entrà de ple, de la mà del catolicisme social, en l'àmbit de la previsió social a favor de les classes treballadores i més desafavorides, en el fons s'acostà a les velles reivindicacions dels corrents polítics —entre els quals el republicanisme històric, el socialisme utòpic o els moviments cooperatius i mutualistes— més sensibilitzats per la urgència de posar remei a les injustícies socials de la nova societat industrial. D'aquesta manera, el jove canetenc començà a aproximar-se i a relacionar-se amb els hereus d'aquests corrents, que precisament a Canet de Mar tenien forta implantació i influència i estaven tots ells vinculats amb l'esquerra política, és a dir, amb els republicans. No fou estrany que la principal cooperativa obrera de Canet —La Canetenca—,[14] així com l'Ateneu Obrer local, es convertissin, des de finals de la segona dècada del segle, en el seus principals aliats polítics locals. A través d'aquestes entitats, entrà en contacte amb el republicanisme canetenc i n'acabà sent el seu principal líder i representant durant la República.

14. Al llarg del llibre ens referirem a aquesta entitat com a «cooperativa Canetenca», i no pas «cooperativa La Canetenca», ometent l'article per una qüestió estrictament pràctica.

La seva gran proesa en la trajectòria política que seguí és que mantingué aquest lideratge sense renunciar a cap dels seus principis ni ideals —inclosos els religiosos—, per més traumàtic i fins perillós que fos aquest manteniment al llarg dels anys trenta, sobretot durant la Guerra Civil. Com tampoc no renuncià al valor i objectiu d'aconseguir la concòrdia política en el sentit de buscar sempre el consens i l'acord entre tot l'espectre polític.

Les circumstàncies històriques el van conduir cap al lideratge de l'esquerra local. Tanmateix, ell hauria preferit dirigir un bloc que integrés tots els sectors polítics democràtics, en el qual hi poguessin confluir tant la dreta com l'esquerra més dialogant, oberta i moderada. En definitiva, hauria preferit encapçalar una gran aliança com la que es formà amb la Solidaritat Catalana —de republicans fins a carlistes catalanistes— el 1906. Per això, malgrat que es veié obligat a abandonar la Lliga de Cambó el 1922 per ingressar a una republicana Acció Catalana, continuà treballant tenaçment fins al 1936 per integrar la Lliga a una gran coalició catalanista republicana. No obstant això, i molt malauradament per a ell i per a molts, això no fou possible en un context polític que s'anà radicalitzant progressivament fins a la Guerra Civil.

Qui més va treballar per frenar la violència que es desencadenà durant la Guerra Civil a Canet

Aquesta integració o concòrdia de tots els sectors democràtics hauria suposat —si hagués estat possible—, entre altres coses, un important fre tant a l'anticlericalisme més radicalitzat i violent com al clericalisme més antirepublicà. En el fons, ni l'un ni l'altre no acceptaren el consens que suposà l'establiment de la República. Ell s'hagué d'enfrontar i viure sota l'amenaça d'uns i altres, els quals no acceptaren ni el seu catolicisme i catalanisme democràtics ni el seu humanisme social. Pogué salvar la vida durant la guerra, malgrat que se la jugà defensant de manera valenta i molt arriscadament, com ningú més a Canet va ser capaç de fer, el restabliment del culte catòlic i la vida i dignitat de sacerdots i monges. Però ja no l'hauria pogut salvar —l'haurien afusellat sense remissió— si

no s'hagués amagat primer, i fugit cap a França després, quan el franquisme començà a governar a partir del gener de 1939.

Els sectors locals que donaren un suport més incondicional a aquest nou règim l'acusaren de per vida de tots els crims que l'obrerisme extremista i violent havia comès a Canet durant la guerra. En el fons, no podien admetre que qui més va fer per frenar aquests crims, qui més va defensar el catolicisme i la religió a Canet durant la guerra i, en definitiva, qui més va contribuir a evitar un enfrontament armat local fos Josep Fors i no pas ells. Per descomptat, tampoc no li volgueren reconèixer tot el que havia fet al llarg de trenta-tres anys intensos (del 1905 al 1938) per la pau i el progrés social, econòmic i cultural de Canet, tot frenant —com ningú— la radicalització i la violència de qualsevol signe.

Això li comportà que hagués de passar els disset darrers anys de la seva vida a l'exili. Quedar-se al país hauria suposat la seva condemna a mort. Va jurar que només tornaria si es restablia la democràcia a Espanya. No li hauria calgut cap jurament: la justícia franquista li mantingué sempre l'acusació d'assassí. Quan els seus fills, el maig de 1951, sol·licitaren oficialment la possibilitat de repatriar-lo per si es donava el cas que, per algun motiu, hagués de tornar a Canet, encara que fos temporalment, la Comisión Interministerial de Repatriaciones acordà «la No admisión por aparecer acusado de asesinatos».[15] Quan travessà la frontera per entrar a Espanya l'abril de 1956 —per ser hospitalitzat a Barcelona, ja en un estat gravíssim a causa d'un ictus cerebral que li causaria la mort mig mes després—, un jutge ordenà la seva cerca i captura i li instruí una causa que havia de culminar en un consell de guerra contra ell.[16]

Costaria de trobar un sol cas com el seu —d'entre els més de 400.000 refugiats que intentaren escapar del franquisme travessant la frontera— d'algú que, sense ser un líder polític o sindical de primeríssima línia, havent exercit com a màxim càrrec polític una alcaldia (i encara no en temps de guerra) i sense haver comès cap crim —ans al contrari, salvà

15. Arxiu del Tribunal Militar Territorial 3 (Barcelona). Expedient «Consejo de guerra, causa ordinaria contra José Fors Vidal 698/IV56 año 1956 ref. 85239».
16. Ibid.

molta gent de ser assassinada— veiés reactivar-se, en una data tan tardana com el 1956, un procés judicial quan ja se li havia aplicat la *Ley de Responsabilidades Políticas* entre 1939 i 1942. Tot plegat constitueix un nou indicador de la importància política de la seva figura.

Els incidents i les conseqüències polítiques que es produïren al voltant del seu enterrament, el maig de 1956 a Arenys de Mar, corroboraren aquest indicador. El funeral es convertí en una multitudinària manifestació —es parlà de centenars d'assistents— de suport a la seva persona i a la seva trajectòria. Alguns directius de l'Escola de Teixits aprofitaren la cerimònia per intentar homenatjar-lo amb alguns gestos senzills —sense parlaments—, fet lògic i natural si es té en compte que havia estat el principal fundador i defensor del centre fins al 1939. Aquestes mostres d'homenatge comportaren importants represàlies per part del governador civil contra aquests càrrecs i altres persones que havien animat la població a assistir al funeral. La premsa internacional criticà les sancions imposades i fins i tot el dictador Franco reprovà la duresa de la resposta del governador civil.

Realment crec que la biografia de Josep Fors presenta trets extraordinaris que mereixen ser reconeguts i recordats. Això és el que he procurat fer en aquestes pàgines.

Índex

Pòrtic 5
Presentació 7
Agraïments 11

Introducció. Al servei de Canet i de la Catalunya real per fer possible la «Catalunya ideal» 15
1. Els anys formatius: fe, país i identitat (1889-1905) 33
1.1.. El Col·legi Pensionat de la Misericòrdia. El primer contacte amb la intel·lectualitat catòlica-catalanista 36
1.2. L'Orfeó Canetenc. El primer gran bany de catalanisme popular 40
2. La forja d'un important líder polític i social catalanista (1905-1912) 47
2.1. Del Cau Nacionalista al Foment Catalanista sota l'ombra de la Solidaritat Catalana (1905-1906) 48
2.2. Els primers grans triomfs del catalanisme canetenc: naixement del Foment Catalanista i les sonades victòries electorals locals 57

3. El gran desplegament de la seva obra social (1912-1918). Catolicisme social progressista i mutualisme 71
3.1. El repte de garantir pensions dignes per a la vellesa 75
3.2. Un catolicisme social de tall clarament progressista 89
3.3. L'inici del desplegament de la política cultural 119
3.4. Les bases de la seva obra educativa: els fonaments previs a l'escola Montessori, la Biblioteca Popular i l'Escola de Teixits 125
4. Els primers grans èxits polítics i culturals. La culminació de l'etapa de la Mancomunitat (1918-1923) 141
4.1. Per la pau social i nous avenços en la seguretat social en temps convulsos 142
4.2. El trencament polític. De la Lliga Regionalista a Acció Catalana 152
4.3. Les reformes educatives i culturals (de l'escola activa Montessori a la professional de Teixits) 163
5. La resistència a la Dictadura de Primo de Rivera a través de l'acció cultural (1923-1930) 191
5.1. L'atac directe contra l'obra cultural i educativa 193
5.2. Al capdavant de la resistència cultural contra la Dictadura 196
5.3. L'any 1930: la transició política cap a la República 214
6. L'etapa de la gran esperança. La Segona República (1931-1936) 235
6.1. Un començament amb perspectives favorables i il·lusionants 235
6.2. Una acció de govern municipal reformadora i valenta (1931-1934) 244
6.3. La gravetat de la qüestió religiosa 274
6.4. El gir cap a l'esquerra. A les vigílies de la Guerra Civil (1934-1936) 290
7. Una valenta oposició a la violència i al capgirament de l'ordre polític i social durant la Guerra Civil (1936-1939) 313
7.1. L'oposició a una revolució molt violenta 315

7.2. El gran coratge per salvar vides i el dret al culte religiós 319
7.3. L'esforç frustrat per recuperar la normalitat 327
8. El forçat exili polític. Seguint les passes de Pau Casals (1939-1956) 339
8.1. El paradís intel·lectual de Prada presidit per Casals. Cooperació i assistència a refugiats 344
8.2. El mal pas de la guerra mundial. El suport a la resistència (1940-1944) 353
8.3. Prada, un dels principals i més actius centres polítics de l'exili català (1944-1956) 368
8.4. Els últims anys. Una gradual distensió. La millora de les condicions de vida 382
8.5. Malaltia, defunció i extraordinari funeral amb conseqüències polítiques 392

Sigles 403
Bibliografia principal 405
Principals fonts d'arxiu 410
Índex onomàstic 411

Josep Fors Vidal fou un autèntic reformador social i polític que formà part del gran equip d'*arquitectes* del projecte de la Catalunya ideal noucentista impulsat pel catalanisme reformista de principis del segle sobretot durant l'etapa de la Mancomunitat de Catalunya (1914-1925). Tant la seva trajectòria com la seva obra esdevingueren alguns dels millors exemples de com calia aplicar a escala local el projecte catalanista idealista, especialment en els àmbits educatiu i social. Una de les seves principals realitzacions fou l'Escola de Teixits, fundada a Canet de Mar el 1922 i considerada una de les més ben dotades d'Europa en la seva especialitat. En el camp social, destacà per impulsar mesures de previsió social destinades a millorar les condicions de vida dels treballadors, especialment de la gent gran. El 1939 s'exilià a Prada (França), on visqué fins a la seva mort, el 1956. Durant aquells disset anys fou un dels principals col·laboradors de Pau Casals.

ISBN 978-84-9191-431-0
9 788491 914310 36423

Publicacions de l'Abadia de Montserrat